

ÖZELLEŞTİRME PANELİ

18 AĞUSTOS 1993

MÜSİAD

MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
EKİM 1993

DİZGİ, İÇDÜZEN

BİRİM 532 51 79

•

BASKI

PRESTİJ MATBAACILIK 577 09 17

•

ISBN 975-95370-2-8

MÜSİAD ÖZELLEŞTİRME PANELİ

PANEL BAŞKANI

EROL M. YARAR

MÜSİAD GENEL BAŞKANI

PANELİSTLER

PROF. DR. EMİN ÇARIKÇI

HACETTEPE ÜNİVERSİTE
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
ÖĞRETİM ÜYESİ

PROF. DR. DENİZ GÖKÇE

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
ÖĞRETİM ÜYESİ

ARSLAN YAMAN

KAMU ORTAKLIĞI İDARESİ (KOD)
DAİRE BAŞKANI, ÖZELLEŞTİRME UZMANI

SALİM USLU

HAK-İŞ KONFEDERASYONU
GENEL EĞİTİM SEKRETERİ

YER

MÜSİAD GENEL MERKEZİ
18 AĞUSTOS 1993

ÖNSÖZ

Gelişmekte olan ülkeler açısından asrın en önemli problemlerinden biri olan KİT'lerin özelleştirilmesi konusu ülkemizde de son yıllarda en çok gündemde olan konuların başında yer almaya devam ediyor. Geçmiş dönemlerdeki –ve hatta el'ân bile– süre gelen bataklık politikalar, çok iyi niyetlerle kurulmuş olan bu kurumların, aslında ekonomiye çok kötü birer kamuhur durumunda olduklarını, ekonomiye ilgili-İlgisiz berkes bilmektedir.

"Madem ki KİT'ler ülke ekonomisine bu denli sıkıntı ve zarar vermektedir, o halde buna bir neşter vurmak gerekiyor" kanaatleriyle her İktidar döneminde –özellikle İktidardakiler tarafından– çeşİtli senaryolar üretilmekte, fakat bir çoğu hayata geçirilememekte İdi. Çünkü KİT'ler aslında çok iyi bir yemlik vazİfesi de görmektedir. İktidarın ümetinden nasİbini alma fırsatını yakalayan kadrolar menfaatler karşılığında KİT'lerin mevcut kadrolarını daha da şişiren ve zaten zarar eden bu kurumları şişkin personel giderleriyle iyice verimsiz ve hantallığa mahkum etmişlerdir.

Olayın teknoloji perspektifinden de durumu – bir, ikisi hariç– iyi değildir. Dünyada teknolojik gelişme çok hızlı ve acımasız bir biçimde değişmekte, rekabet dünyasında eski teknolojiye yer bulunmamakta, koruma duvarları da fayda etmemektedir.

Teknoloji geri, kadrosu İhtiyacı fazla, ülke savunma ve güvenliği ile de pek İlgisi olmayan KİT'lere ne kadar daha tabammül edilmelİdir? Tabii ki edİlmemelİdir. Zira vatandaşın, maaşlarından tutuklanan vergilerin, üretmeye yarımayan, katma-değer yaratmayan yerlerde çarçır edilmesine artık tabammülleri kalmadı.

İşte, yeni doğmuş bebekten İhtiyara, işçiden en zenginine, özel mülteşebbİsten kamu kesİmine kadar, berkesi ve her kesimi İlgilendiren bu konuya MÜSİAD olarak doğru teşhis ve yerinde müdabale için uygun bir platform oluşturmak ve belirbilecek teşhisler doğrultusunda reel-makul reçeteler yazmak gereğine inanarak bir panel tertip ettik. Panelistler çeşİtli kesimleri temsil etmekte, kendi zarİyelerinden olaya bakarak uygulamaların yanlışlık-doğruluklarını, beklentilerini, dünyadaki başarılı uygulamalardan da örnekler vererek, ülkemiz şartlarında başarılı olmanın kriterlerini tartışmışlardır. Bundan sonraki tartışmalara da ışık tutacak olan bu paneli yayınlamayı, özelleştirmeye katkısının olacağını düşünerek yapıyor, bundan sonra da çok tartışılacağı kesin olan bu konuya tuz-biber mesabesinde de olsa bir katkımız olmasından memnuniyetlerimizi ifade etmek istiyoruz.

MÜSİAD olarak, panelimize katılma zabmetine katlanıp fikirlerini efsar-ı umumiye sunan değerli panelistlere bir kere daha teşekkür ediyor, bu tartışmaların ülkemizde en olumlu bir özelleştirmenin gerçekleştirilmesinde katkısı olması temennisiyle saygılarımızı sunuyoruz.

Mehmet YILDIZ

Yönetim Kurulu Üyesi

Basın ve Halkla İlişkiler Komis. Başk.

Erol YARAR

Panel Başkanı
MÜSİAD Genel Başkanı

Bugünkü Çarşamba akşamı toplantımız diğerlerinden biraz daha farklı olarak panel şeklinde ele alınacaktır. Konumuz; Türk kamuoyunun yaklaşık 10 yıldan beri yoğun bir şekilde tartıştığı özelleştirme ile ilgilidir. Ama bugün burada **"özelleştirme yapılmalı mıdır, yapılmamalı mıdır?"** diye birşeyi tartışmayacağız. Çünkü özelleştirme olgusu bugün **Sovyetler Birliği** dahil olmak üzere devletin ve devletçi zihniyetin en hakim olduğu ülkelerde bile artık tartışılmaz bir konu haline gelmiştir.

Özelleştirmenin gerekliliği konusunda bütün dünyada bir konsensus vardır. Biz burada **"özelleştirme yapılmalı mıdır?"** sorusundan ziyade ülkemiz şartlarında **"nasıl bir özelleştirme"** yapılır, sorusunu tartışacağız. Nasıl bir özelleştirme uygundur? Bu konuda uzmanları buraya davet ederek tartışmayı açmak ve memleketimiz için en hayırlı çözümü zihinlerimizde ve gönüllerimizde oluşturmak için bu paneli düzenledik. Çünkü hepimizin en önde tuttuğu konu, milli menfaatlerimizin, milli değerlerimizin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve özelleştirmenin buna katkıda bulunmasıdır.

Dünyada, özelleştirmeye baktığımız zaman standart bir uygulama göremiyoruz. Yani her ülkenin farklı özelleştirme modellerini kendi bünyelerine göre uyguladığını görmek, bizim de bu konuyu kendi içimizde tartışma mecburiyetini ortaya koy-

maktadır. Buna çarpıcı bir iki örnek vermek gerekirse, özelleştirmede yabancı sermayeye bakış konusu ele alındığında, Fransa ve İsviçre gibi iki ülkenin belki dünyadaki liberal ekonomi kavramına bile ters düşecek bazı özelleştirme modellerini uyguladıklarını görüyoruz. Örneğin, Fransa'da AT dışındaki ülkelere gelecek yabancı sermayenin azami % 20 ile sınırlandırıldığını görüyoruz. İsviçre'ye baktığımızda, özelleştirilen şirketin sahipliği %100 yabancı sermaye de olsa, yönetim kurullarında 3/5 İsviçre vatandaşı bulundurmak zorunluluğu vardır. İsviçre gibi dünyada en medeni ülke diye adlandırılan, dünyamızda bankacılık sektöründe özel sektörün hakim olduğu bir ülkede, İsviçre hükümetinin yabancı sermayenin bankacılık sektörünü ele geçirmesini engellemek amacıyla bazı kurallar getirdiğini görüyoruz. Bunlar yabancı sermayeye bakış açısı. Almanya'ya baktığımızda bunun tam tersi, "kim gelirse gelsin alsın" politikası gözleniyor. D. Almanya'ya baktığımız zaman firmaların 12-13 bin tanesinin özelleştirildiğini, 18 milyar doları aşan bir yabancı sermayenin bu vesile ile ülkeye getirildiğini, D. Almanya'daki demir-çelik fabrikalarının İtalyanlara satıldığını görüyoruz. Rusya'ya baktığımızda, özelleştirme konusu henüz bir çözüme ulaşmamakla beraber, devletin elindeki bütün müesseselerin ağır sanayi içinde olmak şartıyla hepsinin özelleştirilmesi için çaba sarfedildiğini görüyoruz. Ülkemizde ise az önce ifade ettiğim gibi, 10 yıldır tartışılan özelleştirme konusu esasında rakamlara bakıldığında maalesef tartışıldığı kadar netice getirmemiştir. Bizim zaten burada cevabını bulmaya çalışacağımız sorular; **"Özelleştirmedeki dar boğazlar nelerdir? nasıl bir strateji uygulamamız lazım? Özelleştirmedeki ana hedef ne olmalıdır? Bu müesseseler ne şekilde değerlendirilebilir? Türkiye'nin sermaye yapısı özelleştirmeye uygun mudur? Özelleştirmeye nereden başlanmalıdır?"** gibi soruları içeriyor.

Bunun ana sebeplerinden bir tanesi de, bildiğiniz gibi Türkiye'de devlet bankacılık sektöründe büyük bir ağırlığa sahiptir. Yani özelleştirme dediğimizde sadece sanayi ve üretim kuruluşları değil, bankalar da çok büyük bir ağırlık kazanmaktadır.

Bugün devlet turizme de girmiştir. Bugün TURBAN'ın özelleştirilmesi önemli bir konudur. Bu-

gün Türkiye'de devletin girmedığı sektör hemen hemen yok gibidir. Bütün bu konuları ayrı ayrı tartışmak saatleri alacaktır. Biz burada konuya yıllarca emek vermiş kurum ve kuruluşlarla birlikte buraya davet etmiş olduğumuz işçilerimizi temsilen HAK-İŞ Konfederasyonu ile birlikte bu konunun işçiler cephesinden de ele alınmasını istedik. Neticede MÜSİAD olarak özelleştirmenin memleketimize ve milletimize hayırlı olması dileğiyle, konuyu tartışmaktan ziyade, memleketimize nasıl hayırlı sonuçlar getireceğini araştırmış olacağız. Kuşkusuz hepimiz için hayırlı olan da budur.

Bütün bu başlıklar halinde saymaya çalıştığımız özelleştirme konusunu tartışmak üzere davet ettiğimiz misafirlerimizi de tanıtmak istiyorum.

Birinci misafirimiz Prof. Dr. Emin Çarıkçı Hocamız. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi. Bu konuda yıllarca araştırma yapmış ve eser vermiş kıymetli bir hocamız.

Diğer yanda değerli bir hocamız Prof. Dr. Deniz Gökçe, Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

Diğer misafirimiz Sayın Arslan Yaman, Kamu Ortaklığı İdaresi'nde Özelleştirme Uzmanı ve Daire Başkanı.

Diğer misafirimiz de sayın Salim Uslu, HAK-İŞ İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Eğitim Sekreteri. Kendisi de bu konuya önem vermiş bir değerli ağabeyimizdir. Ve ben MÜSİAD Genel Başkanı Erol YARAR bu paneli yönetip önemli sonuçlar almaya çalışacağız.

Sözü ilk önce Prof. Dr. Emin Çarıkçı'ya vermek istiyorum.

Hocam, özelleştirmeyi nasıl yapmalıyız sizce? Sizin bu konu hakkındaki bilgilerinizi rica ediyorum.

Prof. Dr. Emin ÇARIKÇI

Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Öğretim Üyesi

Tesekkür ederim sayın Başkan.

Özelleştirme konusunu ele alırken bir öğretim üyesi olarak konuya biraz makro açıdan girmek istiyorum. Şimdi kafamız hep KİT'lere takıldı. Esasında Türkiye'nin kamburu sadece KİT'ler değildir. Türkiye'nin kamburu kamu kesimidir. **"Kamu kesimi deyince ne anlıyoruz?"** Birincisi; merkezi hükümet, ikincisi; KİT'ler, üçüncüsü; mahalli idareler, dördüncüsü; sosyal güvenlik kurumları ve beşincisi; fonlardan oluşuyor. Şimdi bu yılın sonunda kamu kesiminin borçlanma ihtiyacı 178 trilyon civarında olacak. Bunun üçte biri KİT'lerin vahalidir, yarısı devlet bütçesinin vahalidir, diğerleri mahalli idareler, sosyal güvenlik kurumlarının ve fonların vahalidir. Bu durumu açıklığa kavuşturmak istedim. Şimdi merkezi hükümetin açığını kapatması için hepinizin de bildiği gibi vergi reformu paketinin uygulamaya konulmasını ele alıp, tedbirlerine başvurmak lazım. Bütün bu kamu kesimindeki beş kalemi Türkiye'nin kamburu yapan 2 sınıf vardır. Birincisi politikacılar sınıfı ve sendikacılar sınıfı. Şimdi yapılacak iş, gerek sendika liderlerinin gerekse politikacıların "önce vatan" demeleridir. Sadece tekrar seçilebilmek için taviz politikasından vazgeçmelidirler.

Türkiye maalesef öyle şınsız bir dönemde ki, son on yıldır sanayileşme durdu. Bunun iki sebebi var. 1987'den itibaren **"KIT'lere siz ne yaparsanız yapın, serbest pazar ekonomisine göre uyum sağlayın"** dendi ve yapmış oldukları yatırımlar desteklenmedi. Bir de geçmişte mağdur duruma düşmüş işçi kardeşlerimiz 1989 ve 1990 yıllarında geçmiş açıklarını kapadılar. Ama bu yetmiyormuş gibi 1991 yılında %200 kadar da zam aldılar. Yapmış oldukları yatırımlara hatta ücretlere normal gelirlerinden para temin edemedikleri için maalesef işçi ücretlerini ödemek için %100'lere varan faizlerle borç aldılar. Tabi borçlar zamanında ödenemeyince **"efendim siz bunlardan borç alın, biz 3 ay sonra öderiz"** dendi. Bu da ödenemediğinden, faizler, temerrüde düşürülmüş, %150'lere varmış; neticede iş çıkışından çıkmış, bugünlere gelmiş. Şimdi gemi karaya vurmak üzere. Konumuz özelleştirme ama, sanayide iki şeyi yapmak lazım;

Bugün KIT'lerde öyle ücretler var ki, mesela şoförler genel müdürlerden fazla ücret alıyor. Sendikacı kardeşlerime şunu tavsiye ediyorum; KIT'lerde asgari ücretlerin beş mislini aşan ücretler dondurulmalı. KIT'ler batı kesiminde %70-80 kapasitede çalışıyor. Ama doğuda %20 kapasitede çalışıyor. Bunu tam kapasite kabul edeceğiz. Yani ücret sistemi belirlenirken hakkaniyet uygulansın. Diyelim ki Türkiye'de bir şoför memursa 3 milyon para alır. Sendikaliysa 13-20 milyon para alır. Sendikaya arkasını dayadığı için sendikali şoför kaytarır. Memur şoför kaytarmadan çalışır. Böyle bir yerde yönetici olsanız mümkünatı yok verimli çalıştıramazsınız.

Şimdi diğer bir konu da döviz kuru politikasıdır. Sayın sanayiciler! Hiç bir zaman fesi bırakıp püskülüyle uğraşmayın. Fes burada kur politikasıdır. Türkiye'de 1991 yılı hariç döviz kurları daima hep enflasyonun altında ayarlanmıştır. Ağustos itibariyle 1993 yılında Türk Lirasının kaybı enflasyon oranının % 15-17 altında seyretmektedir. Bunun Türkçesi şudur; İhrac ettiğimiz malımıza %17 daha az para veriliyor. Ayrıca aynı malı Türkiye'de satmak isteyen yabancıya da o oranda prim veriliyor. İkisini toplarsanız %35'e geliyor. Dezavantaj durumunu düşünüyor musunuz? Bugün tekstil fabrikasının batmasının tek sebebi, son 5 yıldır 91 yılı hariç kur politikasının doğru uygulanmamasıdır. Maalesef gerçekçi kur politikasının gereği şudur; aylık ve yıl-

lık dönemde batıda ve ülkemizdeki enflasyon oranları arasındaki fark kadar döviz kurlarının ayarlanması lazım. Aksi halde ihracata yönelik sanayileşmeyi sabote ederiz. Bunun diğer bir yan tesiri, sanayileşme duruyor. İşçilik artıyor. Aynı şekilde sendikacıların militanlaşması sizin yatırım yapma şevkinizi kırıyor. Biraz önce de söylediğim gibi **"önce vatan"** diyeceğiz. Gerçekçi kur politikası Türkiye'de yok. Merkez Bankası Başkanı diyor ki; **"Benim kur politikam yoktur. Para politikam vardır."** Gerçekçi kur politikasının enflasyon oranına göre ayarlanması Merkez Bankası'nın Başkanı'na verilmelidir. Ayrıca bütçe açığının kapatılması için de vergi reformunun uygulanması gerekir.

Gelelim bizim daha çok üzerinde durmamız gereken KIT'lere. Şimdi geçen hafta özelleştirmeye alınmış bir KIT'in içine bir milletvekili küfrederek giriyor. Genel Müdür olmayınca yardımcısına tehditler savuruyor. Genel Müdür Yardımcısı'nın suçu aşırı işçi sıkıntısı çeken bir yere 50 kişiyi transfer etmesi. Özelleştirme kapsamına alınmış bir KIT'in Genel Müdür Yardımcısı'na bir politikacının küfür etme hakkı varsa, burada biraz durmak lazım. Onun için böyle yerlere atamaları Bakanlar Kurulu yapmalı ve böyle şeylere de yer verilmemeli.

Biz bu KIT'lerin çoğunu satacağız. Üste para olsa bile vereceğiz. Peki o zaman bizim basın yayın organları ne yapacak? Öküz altında buzağı arayacak. Basın için kötü haber, iyi haberdür. İyi haber, haber değildir. O iyi niyetli yöneticinin aleyhine hasılayacaklar saz çalmaya.

Türkiye'de insanlara çamur atma hürriyeti vardır. Beyler eğer batıda bir gazeteci veya televizyoncu bir kişiye hırsız derse, bunu ispatlayamazsa, Türk parasıyla 3-5 milyar ceza yer. Biz demokrasiyi orman kanunu zannettik. Demokrasi benim hürriyetimin sınırında biter. Herkes buna göre hareket etsin. Ve bu şekilde uygulanacak bir mevzuat yürürlüğe girmeli.

Özelleştirmede halka açık hisse senetlerinin de satılması konusunda başarı sağlanmak isteniyorsa KIT'ler için yıllık enflasyon oranı seviyesinde bir kâr garantisi ve bu senetleri geri alma garantisi veren bir uygulama yürürlüğe girmelidir. Böylece KIT'lerin %100'le borçlanmaları yerine %60-70'le borçlanmalarını sağlarız.

Şimdi bir çok vatandaşımız -ben de dâhil- borsada çok kaybettik. Sokaktaki vatandaşlarımız paralarını çarçur etmek yerine, spekülâtif yatırımlara yatırmak yerine, verimli yatırımlara aktarmış olur.

Özelleştirilen KİT ve bağlı kuruluşların ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatlarını aylık ve yıllık enflasyon oranından daha fazla artırmaması şartı özelleştirme sözleşmelerine konmalıdır.

Gazetelerde okumuşsunuzdur.Daha 15 gün önce özelleştirdiğimiz çimento şirketleri aralarında anlaşarak Orta Anadolu ve Doğu Anadolu'da %40-50 oranında zam yaptılar. Bunu önlemek için özelleştirmeye paralel olarak anti-kartel mevzuatı da oluşturulup uygulanmalıdır.Bu uygulama İngiltere'deki özelleştirmelerde vardır. Anti-Kartel kanunu dediğimiz fiyatlarda veya üretimde anlaşarak, tüketiciyi kızıklamayı önleyecek mevzuat için kanun taslağını 1980'lerde komisyona verdim.Taslak 14 yıldır hala komisyonlarda sürünüyor.

Özelleştirmeden elde edilecek gelirler KİT'lerin ve küçük, orta boy işletmelerin teknolojik yenilenme yatırımlarına tahsis edilmelidir. Bu yıl tekstil sektöründe tezgahların yenilenmesi için 100 milyar lira ayrıldı. Sadece 600 tane tezgaha yetiyor. Yetmiş bin küsur tezgah var Türkiye'de.MEGA projelerden vazgeçip küçük ve orta boy işletmelere harcama yapmalıyız.

Erol YARAR : Evet Sayın Deniz Gökçe, söz sizin efendim.

Prof. Dr. Deniz GÖKÇE

Boğaziçi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Öğretim Üyesi

Şimdi benden önce konuşan arkadaşım makro pencereden bakacağını söyledi. Ben de olaya mikro pencereden bakışla gireceğim.Daha sonra da makro bakışla ekleme yapacağım. Şimdi benim genel kanaatim şu: Bugün bir anket yapılırsa, Türkiye'de toplumun yarısından fazlasının özelleştirmenin lehinde olduğunu düşünüyorum.Böyle bir anket yapmadım ama insanlarda bir özelleştirme sempatisi olduğunu düşünüyorum. Ancak bunun hemen yanında ikinci bir kanaatim de var. Şöyle bir insanları dedikiniz, yüzeyin altına indiğiniz zaman, yarından çoğunun özelleştirme hakkında bilgi sahibi olmadığını hafta kamuoyunun bile fazla bir bilgiye sahip olmadığını görüyoruz. Buna şuradan varıyoruz. Ben bir iktisatçı olarak ve bu kadar yazıp çizen bir kişi olarak bundan bir sene öncesine kadar özelleştirme konusunda kara cahil karabilmişsem, günlük çaba içinde olan kimse benden daha az bilgili olmuştur. Ancak bir yıldır özelleştirme konusunda okuyorum ve bilgi edinmeye çalışıyorum.

Şimdi Kamu Ortaklığı İdaresi'nde çalışan arkadaş belki bizi aydınlatır.Türkiye'de özelleştirme çabalarına MENDERES döneminde girilmiş.Ondan sonra zaman zaman bu konu gündeme gelmiş, fakat ilk

detaylı çalışma 1984 yılında yapılmış. Ve bu çalışma kamuoyuna gayet güzel bir şekilde açıklanmış. Ondan sonra Türkiye'de dar kapsamlı özelleştirme uygulamaları var.Ancak birden bire karşımıza 1991 yılında Dünya Bankası raporu çıkmış. Bu rapor gizli bir rapor ama bende kopyası var. Ayrıca İsveç'in Ankara Büyükelçiliği'nde çalışan İsveçli bir iktisatçının raporu var. Bunun dışında Türkiye'de politikacılarda ve sendikacılarda özelleştirme ile ilgili bir pespektif, bir strateji yok. Şimdi ben buna dayanarak diyorum ki, biz özelleştirmenin ne olduğunu bilmiyoruz.

Şimdi özelleştirme nedir konusunda biraz bilgi vereceğim. Özelleştirme bir din değil. Özelleştirme bir ideoloji değil. Özelleştirme bir amaç değil, bir araçtır. Neyin aracıdır? Özelleştirme verimliliğin aracıdır. Verimlilik de sadece rekabetin olduğu yerde ortaya çıkar. Öyleyse özelleştirmenin temel hedefi ülkedeki rekabeti artırmak. Bunun sonucu verimsizliği ortadan kaldırmak. Bu açıdan mikro bir kavram olan verimlilik ortaya çıktı. Peki verimlilik nasıl ortaya çıkar? Bu güne kadar 30'a yakın özelleştirme kitabı okudum. Ortaya tek bir şey çıkıyor.Temel prensip şu; eğer bir kuruluş özelleştirildiği zaman rekabetçi bir ortamın içine giriyorsa, yani onunla rekabet edecek firmalar varsa o zaman özelleştirin. Bu şartlarda ayakta durabiliyorsa özelleştirin. Ancak devletin elindeki bir kuruluş devlet monopoli yerine bir özel monopol yaratıyorsa o zaman özelleştirmeyin. Bu birinci temel prensiptir.

Şimdi bunu şahsım adına yaşadım. Bakın USAŞ özelleştirildi.Hava alanındaki kafeteryalar USAŞ tarafından işletiliyordu. İstanbul Hava Alanında yurt dışına giden bölümde bir tane kafeterya vardı.Özelleştirildikten sonra orada portakal suyunun fiyatını 3 misline çıkardılar. Neden? Çünkü orada onunla rekabet edecek başka bir kafeterya işletmesi yoktu.

Şimdi yabancı ülkelerdeki özelleştirmeye bakılacak olursa, İngiltere önde bir ülkedir.Mesela İngiltere'de Jaguar otomobil firmasının özelleştirilmesi son derece başarılı oldu.Çünkü otomobil sektöründe kesif bir rekabet var. Başarısız bir örnek olan İngiliz telefon şirketinin 1984 yılındaki özelleştirilmesi başarısız oldu.Sebebi rakibi olmamasıdır,İngi-

lizler sonra özelleştirilen telefon şirketinin (Telecoms) karşısına bir rakip olarak Mercury firmasını çıkarmışlar.Ama iş yürümemiş.Bir kamu kuruluşu kurmuşlar.Bu arada özelleştirilen kuruluş tekel konumunda olunca fiyatları fazla arttırmışın, vatandaş soymasın diye fiyatları sanki rekabetçi bir firma gibi belirlemek için ortaya çıkmış.Ancak önemli sorunlara yolaçmış.Çünkü özel firmanın yararına davransa vatandaşları aldatmış oluyor.Vatandaşların yararına davransı özelleştirilen firma zor durumda kalıyor.Sonuç olarak, İngiltere'de en problemli özelleştirme P.T.T'dir.

Şimdi Türkiye'ye baktığımız zaman geçmiş bırakalım. Tabii geleceğe baktığımız zaman, geçmişten ders alacağız.Kapı komşum ve de meslektaşım olan sayın Başbakan özelleştirmeye P.T.T'den başlayacağını belirtti.Benim daha önceki söylediklerim doğrusu ise -ki doğru olduğu kanısındayım- özelleştirmeye PTT'den başlanmamalı. İlk özelleştirmeye Sümerbank'dan başlanmalı. Nasıl Sümerbank'dan başlayacak?Benim iç enformasyonuma göre Zonguldak Taş Kömürü İşletme'sinde işçi sayısının 25 binden 20 bine çekilmesi planlanıyor. Bunun yapılması için de Sümerbank'ın bazı tesisleri Zonguldak'a yeni iş imkanları sağlamak üzere taşınacak.Sümerbank'ın Bakırköy'deki tesisinde üretim zaten durdurulmuştu. İzmir'deki konfeksiyon bölümleri de kapatılacak ve Zonguldak'a taşınacak. Taşkömürü işletmesinden ayrılan insanlara konfeksiyon dersleri verilecek, sonra 1500 kadar insan bu bölüme aktarılacak.

Bunların çevresinde olacak faaliyetler sonucu toplam 5 bin kişiye istihdam açılacağı düşünülüyor. Ve ayrıca haşka özelleştirmeler yapılacağı düşünülüyor.

Şimdi tabii ki, devletin gücünü artırıp sorunlarını azaltalım derken özel sorunlar çıkartalım demiyoruz. Emin Bey'in bazı sözlerine değinmek istiyorum.Makro açıdan bakıldığında Emin Bey 5 sektör saydı. Şimdi makro açıdan, bütçe açığının getirdiği faiz yükünün yüksekliği ve devalüasyonun yavaşladığı bir ortamda yüksek faizlere bağlı olarak dışardan gelen sermayenin içeride yolaçtığı döviz ucuzluğu konusu gündemdedir.

Bakın, Türkiye'nin yıllık üretimini 120-130 milyar dolar. Bu bir akımdır. Üretim alanı, gelir alanıdır. Tür-

kiye'nin dış borcu birikim olarak 56 milyar dolara çıktı. Bu dış borcun kabaca 40 milyar dolar devlettir. Türkiye'nin iç borcu ise 20-22 milyar dolar civarındadır. Onun için devalüasyon hızlandığı zaman kamu kesimi rezil, perişan olur.

Bu nedenle Türkiye'nin 1980-88 arasında yaptığı yüksek devalüasyon yoluyla ihracatı teşvik imkanı artık yoktur. Çünkü o zaman dış borcumuz kabaca 10 milyar dolardı. Şimdi dövizde çukurda olan kamudur. Tabii ki Emin Bey'in söylediği doğrudur. Enflasyonla devalüasyon aynı gitmelidir. Ama şu dönemde bu mümkün değildir. Bir de çok sık dış borçlanmaya gittiğimiz zaman piyasaya döviz fazlaca girdiği için dövizin Türk parasına karşı değeri yavaş artmaktadır.

Ben Türkiye'de resmi olarak yavaş bir devalüasyon politikasının olduğu kanaatinde değilim. Ama böyle bir politika olursa bombalardan önce kamu çukura girer.

Erol YARAR : Evet Sayın Arslan Yaman, söz sizin efendim.

Arslan YAMAN

Kamu Ortaklığı İdaresi (KOİ)
Daire Başkanı,
Özelleştirme Uzmanı

Toplantının tertip edildiği bana bildirildiği zaman, nasıl bir özelleştirme yapılmalı sorusu yöneltildi. "Biz bu işi 6-7 senedir yapıyoruz. En iyisini biz yapıyoruz, bizim yaptığımız gibi yapılmalı" diye cevap verdim. Ancak kısmen değinmeye çalışacağım.

Şimdi Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KIT'ler) olgusu konusunda bir şeyler söylemek istiyorum. Bu olgu sadece bize yönelik bir olgu değildir. Bütün dünyada bu vardır. İlginçtir, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'ni ortaya çıkaran şartlar, iktisadi şartlar ya da sosyal dayanışmalar değil, bizzat siyasi tercihlerdir. İlk teşebbüs 1970'li yıllarda Avusturya'da çıkarken, oradaki sosyalist belediye başkanının elinden alıp işletmesini devletleştirmiştir.

Özelleştirme esasında yeni bir kavram değil. Bu işi ilk uygulayan 1884 tarihinde Japonlar olmuştur. Ülkemizde Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin ortaya çıkışı, aşağı yukarı 1808 tarihinde imzalanan Senedi İttifak sonrasıdır. Yani yenileşme çabaları çerçevesinde yeni ordu kurma eylemlerine girildiğinde, o ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için 1830 yılında Kamu İktisadi Teşebbüsleri ortaya çıkmıştır. KIT olgusu genelde mal ve hizmetin böyle bir ihtiyacın karşılanmasına yönelik olması şeklinde bilinir. Hakikati de budur. Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu döneminde KIT olgusunun bugünkü gibi gündem-

de olmaması öncelikle yabancı yatırımların 1849 tarihinde çok yoğun ve geniş yatırımlara girişmelerini nedeninden kaynaklanmıştır. 1849-1908 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde 84 adet yabancı şirket kurulmuş ve faaliyete başlamıştır.

1908 tarihinden itibaren Türkiye'de bir milli iktisat akımı var ki, o dönemde özel kesim Türkiye'de 1922 tarihine kadar milli parti olan İttihat ve Terakki Partisi koruması çevresinde gelişmiş ve önemli kârlar elde etmiştir.

Özelleştirme konusu da ülkemizde çok eski bir kavramdır. Mesela, Ali Paşa 1871 tarihinde yazdığı siyasi vasiyetnamesinde "Türkiye'de özellikle deniz taşımacılığına yönelik özelleştirme işlemlerine derhal başlanmalıdır" diyor. Ben burada birkaç satır okunuk istiyorum: **Zatı şahenelerin hem kendi çıkarları için hem de genel çıkarlar adına devletin maaşlı yönetilen fabrikalardan vazgeçmelerini öğütlemekteyiz. Devlet fabrikaları çok masraflı olup, gelişmeye yatkın olan özel sanayiye boğmaktadır.** Gerekenin yapılması halinde çeşitli problemlere yol açar diye uzayıp gidiyor.

Yine az önce ifade ettiğim gibi, 1923 tarihinde Milli İktisad Kongresi'nde de benzer ip uçlarını yakalamak mümkün. 1950 tarihinden önce 1933 tarihinde Sümerbank'ın halka satılması hususunda öneriler verilmesine rağmen önemli bir gelişme elde edilememiştir. 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti Dönemi'nde Prof. Dr. Muhlis Esen İşletmeler Bakanlığına getirildiği zaman bir komisyon kurulmuş. O komisyonda da çalışmalar yapılmış ama bir netice alınamamış. Şimdi Prof. Gökçe'yi bu konuda düzeltmek istiyorum. Söylediği tamamıyla doğru şeyler. Deregulasyon yani serbestleştirme bir özelleştirme modeli olarak söylenebilirse, Türkiye'de 1983 tarihinde sivil havacılıkta yapılan değişikliklerle, sivil havacılığa özel sektörün girmesine imkan tanınmasıyla özelleştirilmeye başlanmış denebilir. 1983 tarihi bu yüzden önemli bir tarihtir.

Az önce Hocamın söylediği 1983 yılındaki raporun en önemli yanı Türkiye'de Özelleştirmeye sistematik bir yaklaşımla yaklaşılmasıdır. Bu çalışmaya göre Türkiye'de özelleştirme hakkında 10-20 tane prensip elde edilmiştir. Bunların en önemlisi de

pazar güçlerinin ekonomiyi canlandırmasını sağlamak, daha da önemlisi de devlete gelir sağlamak olarak derecelendirilmiştir.

1982 tarihinde başlayıp 1993 tarihine kadar gerçekleştirilen uygulamaların temel prensibi pazar güçlerinin ekonomiyi canlandırmasını sağlamaktır. 1987'den 1993 tarihine gelinceye kadar 2 milyar ABD doları kadar bir özelleştirme yapıldı. Şimdi 2 milyar dolarlık bu özelleştirme gelirinden Türkiye bütçesine ne kaldı? Aşağı yukarı 220 milyon dolar mertebesinde net bir gelir bütçeye kaldı. Geriye kalan para da özelleştirme kapsamındaki diğer kuruluşların teknolojik olarak yatırımlarına ayrılmıştır. Türkiye'deki özelleştirme gelirleri içinde yabancı sermaye de mevcuttur.

Şimdi biraz da somut bir örnekten burada bahsetmek istiyorum. Ciments Francaise şirketine satılan 5 çimento fabrikasından bahsetmek istiyorum. Burada özellikle nelerin üzerinde durduk? Bu aynı zamanda nasıl bir özelleştirme sorusunun da cevabıdır. Efendim bu genel özelleştirme uygulaması içerisinde biz sürekli olarak mali danışman kuruluşlarından hizmet satın alıyoruz. Biz verilen raporlarda şirketlerin değeri 98 milyon dolar olarak bulunmuş. Danışman kuruluşun raporuna göre; bu şirketteki hisselerimizi, yönetim ekseriyetini verecek oranda satmalıyız. Ayrıca bu şirketlerin yönetim maliyetleri çok yüksektir. Teknolojik gelişmesi için 150 milyarlık bir yatırım zorunluluğu vardır. Bu 5 şirketin sektörde toplam piyasadaki pazar payları yaklaşık olarak %9,9. Devletin yani kamu kesiminin toplam piyasanın %55'ine sahip olduğu ortaya çıkıyor.

Şimdi yerli sermaye-yabancı sermaye ayrımına gelinece, esasında üretimin kimin tarafından yapıldığı değil, nerede yapıldığı önemlidir. Onu da şu sebepten dolayı söylüyorum. Diyoruz ki, Türkiye'nin öncelikleri nelerdir? En başta enflasyon geliyor. Neden enflasyon? Çünkü üretim azlığı var, ya da verimlilik düşük. İkinci özellik istihdam problemi. İstihdam seviyemiz düşük, yaklaşık olarak 5 milyon kişiye iş bulmak zorundasınız. İnsanların evine ekmek götürmesini istiyorsak bu ülkede yatırımlara derhal başlanmalıdır. Zaman içinde bu problemler çözülebilir. O zaman üretimin kimin tarafından yapıldığı önemli olur.

Şimdi bu şirketlerin satılması esasında üzerinde durduğumuz 10 husus var. Bu şirketlerin geliştirilmesi ve modernizasyonuna yönelik olarak alıcı firma ne kadar yatırım yapacak? Bu yatırım esnasında gerekli girdiler nereden elde edilecek? Çimento örneğinde sözleşmeye geçtiğimiz meblağ yaklaşık olarak 60 milyon dolar ve gerekli girdilerin tamamı Türkiye'den temin edilecek. Afyon Çimento Fabrikası açısından fazla istihdam sorunu nasıl çözülecek? Ağırlıklı olarak emekliliği gelenler işten çıkarılarak bu sorun çözülecek. Bu şirketler satılmadan önce 1800 işçi çalışırken, bu rakam özelleştirmeden sonra 1280'e indirilmiştir. 600 kişi işten çıkarılmıştır.

Burada bir olay var. Anlaşmazlıkların çözümü hususu ilk defa Türkiye'deki bir mahkemede, Türk hukukuna göre bir ara tahkim altına alınmıştır. Şimdi bu şirketin özelleştirilmesinden sonra personel başına birim verimlilik adına bir örnek vermek istiyorum. Ankara Çimento Fabrikası'nda personel başına verimlilik 1801 tondan 2078 tona yükselmiş bulunuyor. Yatırımlardan sonra ise, birim başına verimliliğin 3500 tona çıkarılacağı düşünülüyor. Aynı şekilde Afyon Çimento Fabrikası'nda birim verimlilik %40 oranında artmış bulunuyor. Bu şirketin özelleştirilmesinden sonra Fransız Çimento şirketi modernizasyon ve çevre kirliliğini önleme gibi amaçlarla toplam 750 milyon frank tutarında hazır beton ve betondan mamuller için de 250 milyon dolarlık yatırım gerçekleştirmiştir. Ayrıca bu özelleştirme işlemlerinden sonra Fransız Lafarge Copper isimli çimento şirketi de, aynı şekilde İş Bankası'ndan hisse senetlerini alarak, Konya Çimento Fabrikası'nın hisse senetlerini satın aldı. Rekabet çimento sektöründe ciddi olarak gelişmiştir.

Şimdi 1988 yılından 1993 yılına kadar Türkiye'de ekonominin pazar payı %45'den %10'lar mertebesine düşmüştür. Ancak bu özelleştirme işlemlerinin tam başarıya ulaştığını söylemek için asgari bir 5 yıl geçmesi lazım geldiğini, yatırımların tamamının kesin mali sonuçlarının alınmasının gerektiğini söylemek istiyorum.

EROL YARAR: Sendikacılar bu konuya nasıl bakıyor? Söz HAK-İŞ İşçi Konfederasyonu Eğitim Genel Sekreteri Salim Uslu'da. Buyurun Salim Bey.

Salim USLU

HAK-İŞ Konfederasyonu
Genel Eğitim Sekreteri

Ben konuşmama Sayın Arslan Yaman'ın bir tesbihiyle başlamak istiyorum.

Aslında özelleştirme konusu böyle sanıldığı kadar teknik bir konu değildir. Ve özelleştirme tartışmalarının içinde siyaset bilgilerinin de bulunması gerektiğini düşünüyorum. Yani 1900'lü yıllardan bugüne kadar baktığımızda her ne kadar bazı şeylerin değiştiğini görüyorsak da Ali Paşa'nın vasiyetnamesinde belirtilen hususlar pek değişmedi, artık resmi ideoloji oldu. Türkiye'de siyasi geleceğe onlar karar vermeye başladılar. Dolayısıyla hükümdar, sultanlar bir başka şekilde devam etmektedir. Dolayısıyla tartıştığımız konunun Et Balık Kurumu'nun, çimento sanayinin özelleştirilmesinden çok Türkiye'nin siyasi yapısı ile Türkiye'deki devlet yapılanmasının ne olduğu ve bundan sonra ne olacağı konusudur.

Yani Türkiye'de ekonomik ve siyasi kararlar tepede mi alınacak, ya da bize öğretildiği gibi demokrasinin katılmacılık ilkesi gereği halkın bütün kararlarının yer aldığı platformlarda mı alınacaktır? Tartışılması gereken konu budur. Şimdi haklıyorsunuz, işçi ücretleri çok yüksek diyorlar. Peki haklıyorsunuz, devletin 70 yıldır askeri var, polisi var, kanunu var, bu yetmiyor, resmi ideolojisi var, bu da yetmiyor, ekonominin %50'sini banka sektörünün %70'ini kontrol ediyor. Sonra haklıyorsunuz devlete egemen olan resmi ideolojinin savunuculu-

ğunu yapan bir kısım bürokratlar holdinglerle ittifaklar kuruyor.

Bu gizli ittifakların arkasından başka şeyler çıkıyor. Bir holdingin geçen dönemde devlete bir bakan, 4 tane genel müdür verdiğini görüyoruz. Asker ve sivil bürokratların kendi vatandaşlarına resmi ideoloji dayatmasını nasıl reddediyorsam, devletin de ekonomi içerisinde bu kadar büyük bir pay alıp siyasi yanlışlara diyet ödemek uğruna bir kısım holdinglerle çıkar ittifakına girmesini aynı şekilde reddediyorum.

Evet, Türkiye'de sağ-sol çatışması yapılırken birileri benim inancımı kasdederek gelip Türkiye'de lider olacak diye bana ve inancıma kızgınlığını küstahça belli edebilmektedir. İşte işçi ücretlerinden şikayet ettiğimiz Türkiye'de devletin bankaları, ekonomik imkanları sanayiye de, tüccara da herkese ekmek kapısı. Onun için Türkiye'de tartışılması gereken devlet yapısıdır, devletin resmi ideolojisi.

İşte başka bir belge. Devlet 1993 yılı nisan ayına kadar 6 holdingin başını çektiği kuruluşlara 18 trilyon lira teşvik uygulamıştır. Bunlar vergi iadesidir, yatırımlardır vesaire. Bunlar ne kadar ekonomiye gelir getirmiştir tartışılmamaktadır. Evet, biz her türlü tekelleşmeye karşıyız, bu siyasi tekelleşmenin arkasında insan olarak kaybettığımız hak ve özgürlüklerimiz var. Ekonomik tekelleşmenin arkasında da yoksulluklar var. Onun için karşıyız. Ancak Türkiye'de bize dayatılan özelleştirme anlayışına da karşıyız. Bu özelleştirme, az önce söylediğim mahzurları ortadan kaldıracak özelleştirme olmayıp, yeni efendiler, yeni hükümdar yâd edecek o kadar.

Özelleştirme konusu 1984 yılından beri çok yanlış, çok yanlış bir propaganda bombardımanına tabi tutuluyor. Bundan dolayı aslında Hocamın da ifade ettiği gibi, özelleştirme nedir, ne değildirden çok, **illa özelleştirme yapılmalı** mantığına saplanmıştı. Şimdi ben bu kadar konuşmanın yapıldığı yerde konuyu değiştirip örnek vermek istiyorum. Şahsen Sayın Yaman'ı tenzih ederim. Özelleştirmede muhatab olduğumuz bürokratlara şunu söylemek istiyorum; Gerek Dünya Bankası aylık veya yıllık raporunda, gerekse özelleştirme konusunda müşavirlik yapan şirketler Türkiye'deki kurumlara, kurumların sosyal fonksiyonlarına ne kadar yabancı işler, maalesef sarıya çıkarılan birçok şirketin yatırım-

larına, işçi durumuna da o kadar yabancı kalırlar.

Önceki Başbakan "Türkiye'de 40 milyon lira ücret alan işçiler vardır" diye yalan söylemiştir. Dolayısıyla işçi ücretleriyle ilgili olan bu safsatanın gerçekle alakası olmadığını ifade etmek istiyorum. Bir defa değerli Hocamız Sayın Çankaya olaya yaklaşıpken biraz subjektif yaklaşmıştır, yani kendisi geçmiş dönemdeki hükümette görev yapan bir eski bakanın danışmanı gibi olaya baktı. Halbuki kendisinden daha objektif bir yaklaşım bekliyorduk. Konuyu işçi ücretlerine bindirerek incelemek subjektif bir yaklaşımdı. Doğru değildir, hakkaniyete uygun değildir.

Türkiye'de hakkaniyete uygun bir ücret politikası var mı ki, KİT'lerdeki ücretleri gözönüne getiriyoruz? İşte yargıçlar bastırıldılar, askerler bastırıldılar, aldılar. Hatta bırakın onu harp okuluna kız öğrencilerin girmesi yasaktı. Kız öğrencileri önce aldılar, ardından 3 ay sonra kanunu çıkarttılar. Türkiye'de güçlü olan taraf kazanıyor. Hal böyle olunca, sadece olayın suçlusu olarak işçileri göstermek, hence Türkiye'de bir ideolojik kavgaya fırsat vermektense başka bir şey değildir. Bu nedenle vatan sevmek konusunda birçok insanın daha vefalı davranacağına inanıyorum. Bu ülkede 15 trilyon vergi kaçağı, gecikme zamlarıyla birlikte 20 trilyon yüzsüzlerden toplanamamıştır. Yani "vergi adaleti" diye milleti aldatmamak lazım. Şimdi bakınız "1984'den beri özelleştirme propagandasına tabi tutuluyoruz" dedim ve doğru da söyledim.

KİT'lerin zararları resmi raporlarda belli. Sayın Başbakan bir ara "74 trilyon" dedi, bir ara 150 trilyon rakamını telafuz etti. Oysa KİT'lerin Türk ekonomisinin sırtında bir kambur olmadığına dair bir rapor var. 1993 yılı programında burada 23 trilyon 412 bin lira KİT borcu belirlenmiş ve bunun 22,8 trilyon lirası da faiz borcu.

Hükümetin yanlış finansman politikası var. Ziraat Bankası'ndan Sayın Cavit Çağlar istediği kadar kredi alma imkanına sahipken, bir Süt Kurumu özel bir banka kredisi alma sıkıntısı çekiyor. Üstelik devlet Süt Kurumu'na vâad ettiği 30 milyarlık sermayenin ancak daha 15 milyarını vermiştir. Süt Kurumu 32 yıllık bir kuruluştur. Kaldı ki, KİT'lerin zararını kabul etsek bile, Türkiye'deki KİT'lerin zararı 57 tane KİT'lerden kaynaklanmamaktadır. Türki-

ye'de DĐY, THY, çimento fabrikaları, Tekel gibi KİT'ler var. Tekel 18 trilyon liralık tütün aldı. İşte bu devletin köylüyü desteklemesinin bir gereği. Diğer taraftan, PTT, TEK yatırımlar yapmıştır. yani burada görev yapmıştır. Siz burada bunları KİT zararı diye kamuyuna takdim ederseniz, kamuoyunu yanıltmış olursunuz.

Ayrıca 7 tane KİT'in zararı TMO, Şeker Fabrikası, Çaykur gibi tarım sektörüne ait. TMO her saat 1 milyar lira faiz yazıyor. Yanlış finansman politikasıdır. Şimdi "devlet tarım sektörünü desteklemekten vazgeçsin" diyorsanız, onu tartışalım. Ama, "üretici kitle, sanayici kitle zarar ediyor" diye gösterirseniz, olay biraz yanlış takdim ediliyor diye düşünüyorum.

Özelleştirme konusunda bize dayatılan "evet mi, hayır mı" noktasından birini tercih noktasında görmüyoruz. Elbette özelleştirilecek KİT'ler olabilir. Bir sayın bakan seçildiği yerde tekrar seçilebilmek için oradaki un fabrikasını Sanayi Bakanlığına bağlı Sümerbank'a aldırması. Un fabrikasının kamu yararına hiçbir faydası bulunmamaktadır. Elbette özelleştirilmelidir. Bir meyve suyu fabrikası özelleştirilebilir. Ama özelleştirme yapılırken ülke yararına, kamu yararına politikalar izlenmelidir. Ama bir siyasi iktidar değiştiği zaman, hatta bir bürokrat değiştiğinde özelleştirme politikaları değişiyor. Onun için sağlıklı bir özelleştirme politikası yoktur. Siyasal tercihler önde tutulmaktadır. Özelleştirilecek KİT'ler, özelleştirilmeyecek KİT'ler diye bir ayırım yapılmamıştır.

Et ve Süt Kurumları benim iş yerim. Ben grev yapacağım, devlet "yapamazsın" diyor. Neden? "Burada grev yapmak yerel sağlığa aykırıdır" diyor. Şimdi aynı devlet bugün bu KİT'leri özelleştirilecekler grubuna almıştır. Yanlış politikadır. Et ve Süt işletmeleri sosyal amaçlı kuruluşlardır. Dünyanın hiçbir yerinde devlet demir yolu işletmeciliği özelleşmemiştir. Bazı ülkelerde özelleştirilmiştir, ama sonradan vazgeçmişlerdir. Mesela Fransa'da tarım sektörü sosyal amaçlı bir sektördür. Devlet buraya yatırım yapmak zorundadır. Türkiye'nin %40'ından fazlası tarımla uğraşmaktadır.

Şimdi özelleştirme konusunda amaç insan olması, insanın mutluluğu olmalı. Özelleştirmeye ideolojik bakışı reddediyorum.

Bakın, Çayırözü'nde kurulu bulunan otomotiv sektörü özelleştirilmiştir. Genel müdür dahil 450 işçi kapının önünde beklemektedir. Çimento sektörünün %40'ı Uzun Ailesi'nin eline geçmiştir. Kayseri'de, Adıyaman'da, Gaziantep'deki çimento fabrikalarında çalışan mühendisler isyan ediyor, "çimentoya %50 zam geldi" diyorlar. Özelleştirmenin sonucu bu mudur? Ve hepsinden önemlisi bugünlerde KİT'lere siyasi baskı yapılmamasıdır. Yalnız teknik uygulamalara girmiyorum.

Bakıyorsunuz, devletin bugüne kadar özelleştirdiği İspir Ayakkabı Üretim Tesisi, KOİ ile mahkemelik. Iğdır Pamuk Üretim Tesisi, KOİ ile mahkemelik. Ve bunların hiçbirisi özelleştirmeden murad edilen amaca ulaşamamıştır.

Bir başka örnek; Kars Süt Fabrikası, 8 yıl önce bir özel işletmeye devredilmiştir ve devredildiği bedelinin üzerine işletme kredisi dahi verilmiştir. Ama şu durumda tesisler pek kullanılamıyacak durumdadır. Yapılan iş özelleştirme değil, peşkeş çekmekten ibarettir.

EROL YAZAR:

Ben şöyle bir özetlemek istiyorum. Sayın Prof. Dr. Emin Çarıkçı işçi ücretleri ve KİT'lerin açıklarının bulunmasıyla ilgili bazı veriler sundu. Bu konuda bazı çözümler sundu. Asgari ücretin 5 mislini aşan ücretler verilmemesini istedi.

Ayrıca çözüme yönelik yeni teklifler getirdi. Genel müdürlerin çok hızlı değiştiğinden dolayı bazı problemlerin olduğunu ifade etti. Bir de Bakanlar Kurulu tarafından atamaların yapılmasını istedi. Ayrıca satış kâr garantisi veren ve geri alma garantisi veren yöntem üzerinde durdu.

Sayın Deniz Prof. Gökçe'ye gelince, toplumun, kamuoyunun hatta kendisinin bile 1 yıl önce özelleştirme hakkında bir stratejik ilgiye sahip olmadığını vurguladı. "Özelleştirme yapalım derken ye-

ni tekelleşmeler meydana getirmeyelim" dedi, ve İngiltere'deki rekabetsiz özelleştirmeden ortaya çıkan problemlerden bahsetti. Ayrıca Zonguldak'taki kömür işçilerine iş bulunması maksadıyla bir yerde komik bir kamu iktisadi teşekkülleri modelinin oluşmaya başladığını ifade etti.

Sayın Arslan Yaman ise; özelleştirmeye biraz tarihsel ve veriler açısından girdi. 1871'de Ali Paşa'nın özelleştirmeyi savunduğunu anlatan çok enteresan bir örnek de söylediler. Özelleştirmeden maksat pazar güçlerini güçlendirmek ve ekonomiyi canlandırmak olduğunu belirttiler. Netice olarak devlete yarar sağlamak olduğunu ifade ettiler.

Türkiye'de özelleştirilecek kurumların toplam hacminin 100 milyar dolar olduğunu, fakat şimdiye kadarki özelleştirme meblağının ise 2 milyar dolar olduğunu belirtti. Demek ki, %2'lik özelleştirme gerçekleştirilmiş. Gerçi böyle bir oranı söyleyebilir miyim bilemiyorum ama, %2'lik bir özelleştirme yapabilmişiz. Bu somut rakam da Türkiye'nin bu konuda fazla bir yol katetmediğini gösteriyor ya da planlama için elimizde daha çok malzeme olduğunu belirtti.

Çimentodaki özelleştirmenin ülke için hayırlı olduğunu, esasında bir tekelleşme olmadığını, devletin payının %55'ten %10'a indiğini fakat randımanın arttığını, birim verimliliğin 1801 tondan 2700 tona çıktığını, hatta personel başına 3500 tona çıkabileceğini açıkladılar.

Sayın Salim Bey ise, esasında konuyu herkesten farklı bir açıdan ele aldı. Resmi ideolojiyi sorgulayarak başladı. Resmi ideolojide gizli ittifakların olduğunu, bürokratların halkın çıkarları yerine holdinglerin çıkarlarını kolladıklarını, yeni sultanlar getirmeyi amaçladıklarını belirterek konuya girdi. Bu konuda işçilere haksızlık edilmemesini, işçilerin ücretlerinin Kamu İktisadi Teşekkülleri'ne engel olmadığına, aksine KİT'lerde sorunun yanlış faiz politikasının yürürlüğe konması olduğunu açıkladı. Türkiye'deki özelleştirme uygulamalarında kamunun menfaatlerinden ziyade, satın alanların çıkarlarının ön planda tutulduğunu vurguladı, bazı örneklerle açıkladı.

Şimdi ben burada bazı çözümler ya da üzerinde anlaşma olması açısından bazı şeyler söylemek isti-

yorum. Bir kere Türkiye'deki özelleştirmede 100 milyar dolarlık bir pastayı özelleştirmeyi düşünüyor isek, bu 100 milyar dolarlık hacimdeki bir parayı Türkiye'nin sermaye yapısı kaldırabilir mi, kaldıramaz mı? Yani Türk özel sektörü olarak bütün Kamu İktisadi Teşekkülleri'ne talip olsak bu yüz milyar dolarlık pastanın yüzde kaçını alabiliriz acaba? Yani yabancı sermayeye ihtiyacımız var mı? Biz satsak yabancılar alır mı? Avrupa'nın özelleştirmek istediği 150 milyar dolar hacimdeki sektör varken -ki, bunu beş yıl içerisinde yapmayı tasarlıyorlar- başka bir yerdeki sektörü satın alır mı? Örnek; Fransa kendi P.T.T'sini yaklaşık 21.5 milyar dolara satıyor, ELF Petrol Şirketini 89 milyara satıyor. Fransa meşhur Renault arabalarını 5.6 milyar dolara satıyor. Alan var mı? Fransa'nın 5 yıl içinde özelleştirmeyi düşündüğü firmaları sıralayabiliriz. İtalya da P.T.T'sini 5.1 milyar dolara satıyor, İspanya'da P.T.T'sini 3 milyar dolara satıyor. Durum böyle iken biz satsak onlar alır mı?

Sayın Prof. Deniz Gökçe, Türkiye'nin iç borcunun 22 milyar dolar olduğunu ifade etti. Fransa şöyle yapmış, bakmış fazlaca iç borç var. Hazine bonosuyla devletin sattığı hisseleri satın alma hakkı doğmuş ve bu hisseleri alanlardan da 5 yıl vergi almama garantisi getirmiş. Böylece hem iç borcunu ödemiş, hem de devlet müesseselerini satmayı hedeflemiş. Sonuçta Fransa Hükümeti 7 milyar dolar toplamayı hedeflerken 20 milyar dolar toplamış.

Sayın Uslu'ya yönelteceğim bir soru var. İkinci turda cevaplamasını isteyeceğim. İşçiler nasıl bir özelleştirme istiyor? Biraz net bir çözüm istiyoruz. Satın alacaklara ne kadar vereceğini soruyorlar, 5 yıl içinde % kaç işçiye istihdam garantisi vereceğini soruyorlar.

Kısaca şunu söylemek istiyorum. Türkiye'de işçiyi üzmeden, vatana millete faydalı, verimi arttıracak bir özelleştirmeyi nasıl yapabiliriz? Hangi kaynaklarımızı malzeme olarak kullanabiliriz.

Sayın Prof. Emin Çankırıcı söz sizin.

**Prof. Dr.
Emin ÇARIKÇI:**

Ben size önce özelleştirmeyi tarif edeyim. Özelleştirme; Kamu Kuruluşları'nın mülkiyetlerinin tümünün veya sermaye payının %51'inin özel sektöre devredilmesidir. Bu şekilde hem mülkiyet özelleştirilmiş oluyor,

hemde yönetim özelleştirilmiş oluyor. Yani özelleştirme sıfırlama anlamına, tamamını satmak anlamına gelmez.

Sayın Prof. Deniz Gökçe her halde bir ekonomist değil. Sayın Gökçe'ye genelde Türkiye gazetesinde yazdığım şu kitabı takdim edeceğim; "Türkiye'de Ekonomide Güçlükler ve Çözüm Yolları".

Şimdi döviz kuru olayını bir profesörün değerlendirememesi çok acı. Bakın beyler! Türk Lirası dünyanın en zayıf parası. Getirisi ister Faisal Finans kanalıyla, ister başka bankalar kanalıyla olsun %70'dir. Peki dolar-märk Türk parasından daha zayıf para mıdır ki %22 değerlendirildi? 89-90 yılında bunun yaptığı tahribat nelerdir? İşte burada birkaç tane makale var. Detaylı bir şekilde açıkladım. Ve bu savaşı verdiğim için Yılmaz iktidarı gelince hükümet programına koydu. Bu yılın ilk beş ayında ihracatımız artmazken, ithalatımız %38 oranında arttı. Şimdi Türkiye'deki iktisat tarihine baktıysak, özellikle 1980'den (24 Ocak Kararları'ndan) buyana ancak ithalat ve ihracat artışı aynı nisbette olursa Türkiye sıkıntıya düşmez.

Şimdi düşünün neden 17 milyar dolar dövizimiz var? Sayın Hocam "sebebi sıcak para" dedi. Biraz açayım. Bunun formülü şu; 1989-1990'da döviz kuru %27 oranında arttırılınca herkes kanaat getirdi ki, döviz kuru enflasyon kadar pahalalanmayacak, %60-70'le TL üzerinden borçlanacağına, dolarla borçlanma daha ucuz. Aldım 100 milyon dolar, yıl sonunda %27 kur artışı, artı %12-13'de dışarıya faiz verildi mi, %40 maliyet yapar. Kredimi %40'a alabilirim. Bunu herkes yaptı.

Şimdi bu şekilde "dövizle borçlan" diyoruz, sonra buna "sıcak para" diyoruz. Bu paranın dış borç olduğunu Sayın Gökçe 10 kez tellafuz etti. Ben biraz sonra hayır diyeceddım. Dövizler bolladı ve neticede bizim hakkımız olmayan çok miktarda dolar Merkez Bankası'na doldu. Şimdi bu ne olur? Bugün Bursa'da tekstil tezgahları dökümhanelere gidiyor. Şimdi bir de Gümrük Birliği'ne girdiğimizde Türk sanayisi felç olacak, her sektörü inceleyip, o sektörü dış rekabet gücüne erişebilecek şekilde modernize edemezsek, o zaman ekonomi kötüye girmeye başladı mı, neticede bu sıcak paralardan takriben 8,20 milyar dolar ülke dışına gidecek.

Merkez Bankası Başkanı, Ankara Sanayi Odası'nda 31 Ekim 1990 tarihinde bakın ne diyor? "Merkez Bankası olarak bu kadar sıcak paranın girişi işimize yaramıyor. Bu kadar sermaye girmeseydi, Merkez Bankası döviz karşılığı 6 trilyon 800 milyar TL kadar para arzını genişletmek durumunda kalmayacaktı. Enflasyon daha hızlı bir şekilde aşağıya inecekti". Yani o gelen 17 milyar dolar enflasyonu da körüklüyor. Türkiye'de döviz darboğazı olmuştur. Ne zaman? 1980'de.

Şimdi acaba neden Türkiye'nin esas problemi dış borç değil de, iç borçtur? 1980'de 15 milyar dolar dış borcumuz vardı. Buna karşın ihracatımız 3 milyar dolar, işçi dövizleri 1,5 milyar dolar, turizm gelirleri 500 milyon dolar, toplam 5 milyar dolar döviz gelirimiz vardı. Yani 15 milyar dolar dış borcuna karşılık 5 milyar dolar. Şu anda Türkiye'nin 27-28 milyar dolar döviz geliri vardır. Bunu 56 milyar dolara oranlarsanız, 80'deki durumdan daha iyiyiz.

Şimdi biraz da iç borçlara bakalım. İç borç stoku 1991'de 93 trilyon, 1992'de 181 trilyon, bu yılın sonunda 320 trilyon olacak. Tabii bu borçlar Türkiye'deki tasarrufları emiyor. Devlet kendi bankalarıyla siz sanayicilere para dağıtıyor, kalmayınca da enflasyon artıyor. Nasıl ki, domates üretimi azaldığı zaman domates fiyatlarının arttığı gibi.

Biraz önce işçi ücretleri çok yüksek dedim. Hala da diyorum. İşçi ücretlerinin yüksek olup olmadığını anlamak için aldığı paraya bakmamak lazım. Verimlilik açısından Türkiye'deki işçi Avrupa'daki ne göre 6'da bir, 7'de bir oranında daha az verimli. Verimli olsunlar, aldıkları yüksek ücrete razıyım.

Nitekim, kamu sektöründe asgari ücretin 5 misli fazlasını alanlar var. Ben 10 milyon TL civarında alanlara söylüyorum, "Görevinizi yapın kardeşlerim". Bunun tedbirini alın. İşletme %20 kapasitede çalışırsa, bu kadar yüksek ücret olmaz. O kişilere zam vermeyin. Çünkü gidin belediyelere, 20 tane arabaya karşı 1580 tane şoför vardır. Bunlara diyorum "işinizi yapın" diye, yoksa benim işçinin parasında gözüm yok. Ben profesörüm, Temmuz 1993'ten önce 9.9 milyon Lira maaş alıyordum. İşçinin parasında gözüm varsa gözüm çıksın. Ama böyle bir uygulamanın varlığı, bir şoförün genel müdürden fazla para alması ekonomik, ahlaki, siyasi suçtur. TMO'da şu anda alacakları zamdan sonra kahvecinin, çaycının, şoförün maaşı 20 milyon liraya gelecektir. Et Bank Kurumu'nda 10 milyon lira olacak. Hala bir kişinin yapacağı işi 3 kişi yapıyorsa, ben ona karşıyım.

Özel sektöre gelince, özel sektörde işçi zaten verimli çalıştırılıyor. O adam 8-10 milyon Lira alıyorsa, çalıştığı zaman helal olsun.

Şimdi ben onlara çatıyorum. Ama gönlüm onlarla ve sizinle. Bakın her türlü tekelleşmeye karşıysak, sendika en büyük tekeldir, buna da karşıyız. Şimdi ücretlerin dondurulması mevzuatlara, anayasaya, hahayasaya aykırı gelebilir diye bir soru aklımıza gelebilir.

Geçen sene Petrol Ofisi Genel Müdürlüğüne gittim. Baktım bir çaycı. Kaç lira alıyorsun dedim? 11,5 milyon, yazın ek gelirlerle 18 milyon dedi. Genel Müdür danışmanı ise 3,7 milyon alıyordu. Ben de bakan danışmanı olarak 3,7 milyon alıyordum. Neden? Çünkü danışmanlık ücreti Genel Müdür'ün çıplak maaşını geçemez diyor. Şimdi 4,6 milyona çıkarıyorlar. Demek ki anayasaya aykırı değil, ILO standartlarına da aykırı değil. Çünkü Finlandiya tam üyelik için müracaat ettiği AT ile rekabet edemeyeceği gerekçesiyle ücretleri 2 yıl dondurdu. Clinton 20 Ocak 93'de iktidarı devralırken kamu personelinin ücretlerini 2 yıl süreyle donduracağını söyledi. Petrol Ofisi'nde 22 milyona kadar maaş alan işçiler var. Salim Bey, vicdanınız el veriyorsa cevap verin.

Erol YARAR : Efendim konu biraz dağılır gibi oldu, KIT'lere gelelim. KIT'lerin özelleştirilmesi hak-

kında görüşlerinizi alalım. Buyurun Sayın Deniz Gökçe.

**Prof. Dr.
Deniz GÖKÇE :**

Evet arkadaşlar, dikkat ederseniz ben daha çok özelleştirmenin tarihi ve uygulaması konularına girmek istemiştim. Bunun hasıt bir nedeni vardı. O da Türkiye'de özelleştirmenin olmadığıdır.

Bence rekabetin , olduğu yerde özelleştirme yapalım. Siz rekabet edecek kuruluşları özelleştirin, bu makbuldür. Tek olan devlet monopolünü özelleştirirseniz, o zaman özel bir monopol oluşur, temel prensibi ihlal etmiş olursunuz dedim.

Faiz-döviz kuru ilişkisi konusunda da şunu söylemiştim; Türkiye'nin iki tane derdi var . İç borç ve dış borç. İç borç faizi yüksektir, dış borçta kambiyo fiyatını getirir. Kambiyo da devlet tarafından ödenmek zorundadır. Devlet bu 50 milyar dolar borcun 40'ını taşır demiştim.

Ben Alman lisesi mezunuyum, sonra Siyasal Bilimler Fakültesinin ekonomi bölümünü bitirdim. Öğrenciliğimde üniversite sınavını 12. olarak kazandım. Sonra bir kurs sınavını da 1. olarak kazanarak Amerika'ya gittim. Ekonomi dalında doktora yaptım, 12 yıl ABD'de öğretim üyeliği yaptım. Şimdi benim nereyi okuduğum ne yaptığımı önemli değil, söylediğim sözler önemli.

Sayın Emin Bey'in sözlerine kısaca cevap vereyim. Arkadaşlar bu ülke insanını, rakamları çok iyi bilirim, bilmesem konuşmam zaten. Bu ülke insanının elinde de milyarlarca dolar tutarında döviz tevdiat hesabı var. Bugün bu 24 milyarın 7,5 milyar doları yurt dışındaki kişilerin açtığı transfer döviz tevdiat hesaplarında yatıyor. Ülkemiz içindeki insanların bankada tuttukları dövizlerin miktarı 17 milyar dolar. Ayrıca halkımızın elinde bankada tutmadıkları dövizler var. Onun için bu ülkenin insanı elinde

23-24 milyar dolar döviz tutmaktadır. O zaman bu kadar döviz piyasada dolaşırken döviz kurunun hızlı yükselmesi gibi bir şey olamaz. Ben konuyu arz ve talep prensibinin içine oturtmak istiyorum. Yazın turistlerin ve işçilerin gelmesiyle piyasadaki döviz arttı ve Markın kuru 7 bin lirada 4 ay durdu. Eğer insanlar elinde döviz bulundurup bankalarla döviz alışverişi içine glerse, döviz kuru hızlı artmaz. Ne zaman kur artışı hızlanır? Dövizin talebi arzından fazla olduğu zaman.

Şimdi Mart 89 seçiminden sonra Turgut Bey mahalli seçimde kaybetmesinin nedenleri konusunda 2 tane anket yaptırdı. Bir ankette halka "hane niye oy vermediniz" diye sordu. Cevap olarak şu alındı; "enflasyon çok yüksek". O zaman Merkez Bankası na enflasyonu düşürün diye emir verdi. Enflasyonu düşürmenin dünyada 2 tane reçetesi var; birisi. Ortodoks reçete, yani bütçe açığını kapat, para arzını azalt. 1989'dan itibaren bunun uygulanması için ithalat fonları düşürüldü. O yaz Temmuz ayına kadar etkisi görüldü. Ve enflasyonu kontrol altına aldılar. Onun için döviz kuru 89-90 döneminde yavaş arttı.Kasden yavaşlatılan döviz kuru bu yılki yavaş devalüasyondan farklıdır.ABD dolarının şu ana kadar ki kur artışı % 40-44 civarında. Ama bu yılki yavaşlama kasden değil. Merkez bankası bunu çok iyi biliyor.

Merkez Bankası devalüasyonu hızlandırmadığı için ne yapmaları lazım? Türk lirası değil, döviz satın alacaklar. Zaten Türkiye'de yıllık %80 hızla para basılıyor. Daha fazla Türk lirası basması lazım ki dövizin değeri artsın.Merkez Bankası bunu yapmadığı için döviz kuru yavaş artıyor, herkes döviz satmak, almak istiyor.

Şimdi gelelim özelleştirmeye. Türkiye'de yapılan özelleştirme hiç verime gitmemiştir. Siz Petkim'in %3-5'ini özelleştirmekle hiç bir şeyi değiştiremezsiniz, sadece gelir elde edersiniz. Gelir elde etmek özelleştirmenin en kötü şeklidir. Çünkü gelir bu yılın problemini çözer, stok problemini değil.Özelleştirmenin en büyük günahı, bütçe açığını kapatmasıdır. Bütçe açığını kapatmak için özelleştirme yapmak günahıdır. Özelleştirme verimlilik ve rekabet için yapılır.

Ben özelleştirmeye taraftar bir insanım. Neden? Türkiye'nin 2 tane çıkar yolu var. Elimdeki Dünya

Bankası raporu ise "Türkiye'nin hiçbir çıkar yolu yok" diyor. "Türkiye önümüzdeki 10 sene içinde özelleştirme yapmadığı sürece 18 milyar dolar zarar içindedir" diyor. Eğer Türkiye özelleştirme yaparsa ve tam uygulamayı da onların dediği gibi yaparsak 7 milyar doları indirmiş olacağız.

İnsanlar "özelleştirme artık bir tercih değil, zaruret diyorlar. Şimdi bir konuya daha değinelim. KİT'lerle ilgili rakamlar vereyim. Türkiye'nin geçen yılki hükümet programında milli gelirin %12,6'sı kadar toplam bütçe açığı vermesi planlanıyor. Ve bunun toplamı geçen yılki hesaplara göre 32 trilyon olacak.% 12,6 içinde KİTlerin payına düşen %3 olacak. Baktığınızda 92'de KİT açığının gerçekleşmesi aynı şekilde %3 olmuştur.

TMO'nun Merkez Bankası'na borcu geçen yıl 11 trilyon lira idi, şu anda 13.5 trilyon lira. Yani KİT açığı genellikle tarımsal destekleme politikasından oluşuyor, Tarım destekleme politikası da bir tercih.

Şimdi esas tercih burada Türkiye tarımı destekleyecek mi dektelemeyecek mi? Özelleştirmenin arkasındaki esas, işin motoru bu. Bakın Turgut Özal tarımı desteklemedi, kaybetti.

Ondan sonrakiler ise destekledi. Şimdi bizim vatandaşları hilinglendirmemiz lazım. Tarımı desteklememizin yükü nedir? PİT'nin özelleştirilmesi için ilk başta yanlış dedim, çünkü rekabetsiz ortam doğacak.

Salim Uslu Bey dedi ki, demir yolu hiç bir ülkede özel sektörde değildir. Bu yanlış, ABD'de demir yolu özeldir, Kanada'da hem devlet demir yolu var, hem de özel demir yolu var. Araştırma yapılmış ve devletinki daha verimsiz, özel sektörünkü ise daha verimli.İktisatta mülkiyet ile verimlilik arasındaki bağın varlığı veya yokluğu inkar edilemez, dünyada edilmemiştir.Geçen yıl Çin'de KİT'leri serbest bıraktılar, Yöneticileri serbest bırakıldı. Sonuçta verimlilik arttı.Önemli olan yöneticinin karar verebilmesi. Mülkiyet o kadar önemli değil.

Kamu bankaları tarihi bir oluşumdur. Vaktinde biz milli madencilik istedik, sermaye yok. Eribank'ın yanında Eribank madencilik tesislerini kurduk. Aynı zamanda Sümenbank'ın bankası ile tekstil müesseselerini kurduk. Bu o zaman zaruretti, ancak dünya değişiyor.

Bankalar içerisinde 2 tanesi varki, sosyal politika içindir. Birisi Emlak Bankası, diğeri Ziraat Bankası'dır. Herkes konut sahibi olsun dedik. Tarımda çalışan insanlar bu ülkenin milli gelirinin her ne kadar % 50'sinden az bir kısmını üretiyorlarsa da, istihdamın % 50'sini oluşturuyorlar.

Şimdi 2 tane konuyu ele almak lazım. Bir tanesi rekabet yasası. En önemli yasadır. Ayrıca kamu bankaları hususunda söyleyeceğim şudur; Yukarıdaki sosyal içerikli iki banka dışındaki kamu bankalarının bankacılık fonksiyonları devlet destekli bir özel bankayla çözümlenebilir. Sosyal içerikli bir takım problemleri ortadan kaldırmak için toplumun tümüne, problemin kaynağına el atmamız lazım. Dememiz lazımki, tarımın desteklenmesi KİT borçlanmasının %50'sini oluşturuyor. O da yüksek faizle enflasyona sebep veriyor.

Erol YARAR: Evet buyurun Arslan Yaman, söz sizin.

Arslan YAMAN:

Efendim, ben bir iki konudaki yanlışlığı düzelterek söze başlamak istiyorum. Salim Bey özellikle çimento sektörünün %40'ının Uzanların eline geçtiğini dedi. Bu yanlış.

İkincisi; Et Balık Kurumu, SEK ve YEM

Sanayi'nde devletin pazar payları; SEK'te %25, YEM'de %8 mertebesinde.

Üçüncü konu; özelleştirmede amacın insan olmasıdır. Kesinlikle katılıyorum. İnsanlardan kast sadece işçilerimiz değildir. Tüketiciler ne olacak? KOİ Başkanı değiştikçe Türkiye'de özelleştirme düşüncesi değişiyor. Görüşüne katılmıyorum. Eğer kendilerinde somut bir şey varsa, haberdar olurum.

Şimdi Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin rehabilite edilmesinin olmadığı görüşüne de katılmıyorum. Özelleştirme herşeyden önce yeniden bir yapılandırma. Bu devletin ve ekonominin yeniden yapı-

lanmasıdır. 1982 tarihinden bu yana önceliği olan Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin özelleştirme işlemlerine başlanılmıştır.

Özelleştirme işlemlerinde temel bir amaç vardır. O da ekonominin rasyonalleştirilmesidir. Piyasa koşullarında Türkiye ekonomisinin yapılanmasıdır. Avrupa'nın ekonomik koşullarıyla rekabet etmek için üretim yapma amacıdır. Türkiye'deki özelleştirmeye yabancı sermayenin gelmeyeceği söylendi, buna kesinlikle katılmıyorum.

Efendim, Hazine borçlarının hisse senetleri ile takas edilmesi hususu ile ilgili bir düşünce var. Hazine borçları değil de, çalışanların tasarrufu teşvik hesaplarındaki fonların KİT'lerin hisse senetleri ile takas edilmesi konusunda araştırma ve çalışmalarımız sürüyor. Ancak böyle bir takas kârlı Kamu İktisadi Teşebbüsleri için geçerli olabilecek, zarar edenler için geçerli olamayacak. Çünkü burada bu şirketleri kimin yöneteceği gibi çok önemli bir soru karşımıza çıkıyor.

Çalışanlara satış konusunda da ben birşeyler söylemek istiyorum. İşçilere yönelik planlarımız var. Bu zamana kadar Teletaş, Petkim, Ereğli Demir-Çelik Fabrikası'nın, Kars Yem Fabrikası'nın özelleştirme işlemlerinde işçilere hisse senetlerinin %10 eksikliğine satılması çalışmaları yapılmıştı. 2 yıl vade ile olunca neticeler alınmıştır.

Sabit gelirli hisse senetleri konusunda da bir şeyler söylemek istiyorum. 1950 tarihinde Ereğli Demir-Çelik Fabrikalarının hisse senetlerinin bir kısmı yöre halkına satılmıştı. Enflasyondan dolayı yöre halkı gelir elde edememiştir.

Şimdi bu Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin satılması hususunda uygulanan tekniklerin yanlış olduğu söylenirse, biz bu konuda kendimizi savunmaya hazırız.

Bir şey daha ifade etmek istiyorum. Orman işletmesi şu anda 2 milyar lira kârlı bir işletme. Bu yıl sonuna kadar zararı 250 milyar lira olacaktır. Bunun yalnızca 150 milyar TL'si birikmiş alacakların tahsil edilmemesinden oluşmaktadır.

PTT'nin ise şu ana kadar zararı söz konusu değil. Yalnız PTT'nin özelleştirilmesinde yani hizmetlere girişte özel kesim yatırımcılarına imkanlar tanınma-

sa suretiyle başlanılmak isteniyor. Bir görüşe katılıyorum, onun özelleştirilmesinin amacı gelir temini sağlamak.

Kamu tekellerinin özelleştirildikten sonra tüketicinin aleyhine sonuçlanacağı görüşüne katılmıyorum.

Şimdi hocamın söylediği gibi özelleştirme Türkiye'de zaruret olmuştur. 1996 yılında ise Türk sanayinin çökmesi hakikaten işten bile değil. Bu kamu iktisadi teşebbüsleri ile AT sanayine karşı rekabet edilemeyeceği açıktır. Sovyetler Birliği'nin çökmesinden ders alınarak, ülkemizde bu ağır yükleri düzeltme imkanına sahibiz.

Bir çarpıcı konuya değinerek, sözümü bağlamak istiyorum. Şu anda özelleştirme kapsamında olan ve Hak-İş İşçi Konfederasyonu'nun "Özelleştirilmesin" diye ortalığı ayağa kaldırdığı YEM Sanayi'nin de Türkiye'deki pazar payı %81'dir. Toplam borçları 760 milyar TL, toplam istihdamı da 1.476 kişidir. YEM Sanayine aktarılacak 760 milyar TL ile 15 bin kişiyi, bir aylık faizi olan 60 milyar lira ile de asgari ücretle 14 bin kişiyi istihdam etmek mümkündür.

İkinci bir konu, Almanya'da işçi ücretleri 2500 mark, Türkiye'de ise 3000 mark civarında. Kamu iktisadi Teşebbüsleri'ne aktarılması gereken para 1993'te 70 trilyon TL.

Bunların yapacağı yatırımlar da 30 trilyon TL'dir. Geriye kalan 40 trilyon ise sosyal maliyet olarak hepimizin üstüne yüktür.

Deniz Hocama da bir cevap vermek istiyorum. Evet özelleştirme ile verimlilik arasında doğrusal bir ilişki kurulmamış. Ancak şunu belirtmek istiyorum; İngiltere'deki özelleştirme sonucunda verimlilik artışı net bir şekilde ortaya konmuştur.

Erol YARAR: Salim Bey, söz sizin.

Salim USLU:

Şimdi şuradan başlamak istiyorum. Ben özelleştirme konusunda evet ve hayırdan birisini kabul noktasında zorlanmaya karşıyım. Yani doğrular vardır, yanlışlar vardır. Biz burada hıgüne kadar özelleştirme konusunda yapılan çarpıklığı

ifade etmek istedik. Tek yanlı propagandaya işaret etmek istedik.

Bakın Sayın Tansu Çiller 28 Nisan 1991 tarihinde diyorki; "Yıllardır yatırım yapılmayan KİT'leri zam yapıyor diye kapatmak devlet terörüdür" diyor. Şimdi biz buna işaret etmek istedik.

Aynı Tansu Çiller, geçmişte ANAP döneminde özelleştirilen KİT'lerin özelleştirilmemesi için Anayasa Mahkemesine başvuran Sayın SHP Genel Başkanıyla birlikte imzaladığı Koalisyon Protokolü'nde da diyorki; "Özelleştirme büyük zararlara yol açar, ve satışı mümkün olmayan kuruluşların tasfiyesi ve kapatılması uygulaması ile birlikte yürütülecektir."

Biraz komik bir Türkçe, ama ben burdaki çelişkiye dikkat çekmek istedim. Kaldı ki, tek yanlı propagandayı açığa çıkartmak istiyorum.

Şimdi KÖ'nin geçmişte başkanlığını yapan Sayın Üstün Sanver, "özelleştirme silbaştan olmalıdır" diyor.

Bir başka husus; KİT'lerin haraç-mezat satılması hakkındaki iddiamı yeniliyorum. SEK/Süt Merkezi 500 milyara vadeli olarak bir vatandaşa satılmıştır. Sendika dört dönümlük bir araziye 1 milyara almaga hazır. Ancak siyasi bir bürokratin isteğiyle bir vatandaşa satılmıştır. Kimseyi töhmet altında bırakmak gibi bir amacımız yok, ama gerçekler ortada.

Demir-Çelik işletmeleri geçmişte bir siyasi iktidarın döneminde kurulmuştur. İşçi sayısı 32 bin, üretimini 1,5 milyon ton. İşçi sayısı 22 bine, hatta 18 bine düşmüştür, yıllık üretimini 2,8 milyon tona yükselmiştir. Ama zarar etmemektedir. Bu örneği mülki-

yet ile verimlilik arasındaki bağı nasıl olacağı konusuna örnek vermek istedim, belli olmadığını belirtmek istedim. O zaman kâr eden, şimdi bu halde olmasına rağmen zarar ediyor. Bunu işçilerin üzerine yüklemektense demir-çelik yöneticilerine bakıp, "acaba KİT'lerin başında yeni Göknel'ler mi var" diye araştırmak lazım. Oturup, sormak lazım.

Bir başka husus; Demir-Çelik'lere kömür ve maden cevheri taşıyor. Bunu taşıyan da Devlet Demir Yolları. Siyasi İktidar, DDY'nın zararı çok, bunu biraz sübvansede edelim. Bütçeden direkt para çıkartmaktansa, taşınan cevherin taşıma değerini kılacak eşya tarifesiinden yapalım diyordu. Böylece Devlet Demir Yolları'nı zarardan kurtaracağız diye diğer KİT'ler zararlarına sokuluyor.

Şimdi elimde Resmi Gazete var, Bakanlar Kurulu Başkanı Turgut Özal ve Kenan Evren'in imzalarıyla alınan iki kararın yayınladığı Resmi Gazeteler. Karar, "Et-Balık işyerlerinde grev yapılamaz. Burada grev yapılması doğrudan milli güvenliği ve halkın sağlığını etkiler" diyor ve biz 2,5 yıldır Danıştay'da mahkemedeyiz. Grevin halkın zararına olduğunu iddia etmek için 2 yıldır da bu hükümet diretiyor...

Şimdi Sayın Arslan'ın söylediği ile siyasi iktidarın söyledikleri arasında fark var. Ayrıca bu KİT'lerin kamuda faydalarını söylemiyorum. Bakın 1989'da biz Süt Kurumu'nda 11 gün süreyle grev yaptık ama, vicdanımız sızlayarak. Çünkü süt işçisinin eline geçen para 2 milyon liradır. 10 milyon lira ücret alan işçi ne Et-Balık'ta ne de Süt Kurumu'nda vardır. Devlet ücretimizin %52'sini kesiyor, nereye harcıyor bilmiyoruz.

Devlet alamadığı vergiyi işçi ücretlerinden çıkarıyor. Hangi siyasi amaçta kullanıyor, siz belki değil ama, biz takip edebiliyoruz.

Özel sektör süt işine girer girmez %50 zam yapıldı. Şimdi biz biraz dikkat çekmek istiyoruz. Bakın bugün Süt Kurumu günde bin ton süt alıyor. Özel sektör günde bin ton süt alıp işleyecek duruma sahip değildir. Et-Balık Kurumu'nun yine aynı şekilde bugün 4 bin ton et işleyecek kombinaları var. Bugün bu iki sektöre yatırım yapmazsanız, yarın sağlık kurumlarına yapmak zorundasınız.

Bir başka husus, Türkiye'de özel sektör ile kamu

sektörünün arasında birinin diğerinden fazla üretim yaptığını gösteren bir bilimsel çalışma ortada yok. İstihdamın %75'ine sahip kamu sektörünün, istihdamı %25 olan özel sektöre göre daha verimli çalıştığına dair bilgi var.

Ancak PİT'de Türkiye'de işçi ücretleri yüksek olan bir müessesedir. Ama kar eden bir müesseselerden de bir tanesidir. Bunu nasıl açıklayacaksınız? Yani yönetim mi sorumlu, yoksa başkası mı? Sermaye sorumlu. Tek başına ücretlerin üzerine sorumluluğu yüklemek veya tek başına hürün bankaların üzerine hele hele bunca yıldır KİT'leri ihlal eden işçiler olmadığı halde, yönetimde söz sahibi işçiler olmadığı halde, siyasi iktidarı sorunun dışında tutmak haksızlıktır.

Efendim! sendikaların özelleştirmeyi kabul edip etmemesi ayrı bir olay. Ama bizim bu konuda yayınlanmış dergilerimiz, toplantılarımız, kitaplarımız var. Diyoruz ki; Türkiye'de özelleştirmenin sosyal, yapısal, ekonomik altyapısı yok. Bunu tartışabiliriz. Özelleştirilecek KİT'ler, özelleştirilmeyecek KİT'ler nelerdir? Neden böyle oluyor? Bunu tartışalım.

İşte İstanbul Ticaret Odası bir toplantı düzenledi. Türk-İş, Hak-İş katıldılar, "Acaba bunlar ne diyor, ne yapmak istiyorlar?" diye merak edip bizi dinlemediler.

Ve diyoruz ki; işçi ücretleri dondurulmamalı. Çünkü dünyanın hiçbir yerinde işçi ücretleri dondurulup, fiyatları serbest bırakmak sosyal devlet anlayışına uygun düşmemektedir.

Bir başka husus; Türkiye'deki siyasetçi anlayışında tekelleşme devletin işine gelmektedir. Sendikacılığın tekelleşmesi de işine gelmektedir. Kanunlara bağlı olarak kurulan sendika güdümüdür. Buna da karşıyız.

Bu özelleştirme konusundaki itirazlarımız konusunda "acaba bir yanlış mı yapıyoruz" diye sık sık özelleştirmeyi yapıyoruz. Meşhur UDİDEM'i tekrar inceledim. "Acaba biz mi haksızız?" diye, UDİDEM Programı'nda Sayın Çiller diyor ki, "KİT reformuyla vergi reformunu birlikte yapalım." Vergi reformuyla ilgili çalışmalara yeni girilmiştir. Bitecek mi daha sürecek mi? Bilinmiyor.

Sermayenin tahana yayılması deniliyor. Demek ki,

sermayeyi tabana yaymak için özelleştirme yapacağız diyorlar. Biz, hem şu devleti bir sınamış olalım, hem de aramızda kamu sektöründe ve özel sektörde çalışmış çok değerli yöneticilerimiz olduğu için bir işletme nasıl yönetilmiş, bir işletme örneği ortaya koyalım diyerek KOF'ye müracaat ettik. Kamu Ortaklığı İdaresi'ndeki müracaat dosyamız burada, 22.1.1993 tarihli. Teminat olarak içeride zaten milyarlarca liralık kıdem tazminatımızı gösterdik. Bizim müracaatımız dikkate bile alınmadı. Hani sermaye tabana yayılacaktı. Ve açık artırma usulü satışlardan vazgeçildi. Şimdi pazarlık üsülü satış yapılıyor. Ve şeffaflaşma iddiasıyla iktidarı gelen hükümet, kime ne satıyor? Hiç birisini açıklamıyorlar.

Biz KİT'lerin özelleştirilmesine de talib olduk. Neler yapacağımız ve nasıl işleteceğimize dair bilgiler buradaki dosyada mevcut. Ama siyasi iktidarın bunları sendikaya, üreticiye verme gibi bir niyeti yok.

Şimdi bakın, İstanbul Süt Fabrikası özelleştirildiği zaman süt fabrikası olarak faaliyet göstermeyecek. Oraya çok büyük binalar yapılacak. İzmir Süt Fabrikası aynı şekilde olacak. Bunlar özelleştirilmiyor. Bunlar özelleştirilince işletileceğine dair bir madde özelleştirme şartnamesinde yoktur. Satan varsa biz talibiz, alacağız. Ama bize bunu verecek bir samimi yönetim istiyoruz.

Diğer taraftan, dünyanın hiçbir yerinde 18 trilyonluk kredi soyadı Sabancı olanlara, soyadı Koç olanlara verilecek gibi bir vukuat yoktur. Bizde bu ülkenin insanıyız. Bizim de hakkımız değil midir? İşte herkesin ağız dolusu küfrettiği İran'da elektronik sektörü özelleştirilmiştir. Orada çalışan her işçiye 40 bin tümen kredi verilmiştir. İşletme çalışıyor, eğer kâr ederse orayı asıl sahibi olan işçiye 5 yıl sonra iade edecekler. Bunun detayı var. Türkiye'de yapılan özelleştirmenin adını değiştirip, ne dersiniz olur. Onun için bu tür özelleştirmeye karşıyız.

Erol YARAR: Sayın Arslan Yaman, buyurun bir kaç soruya cevap verebilirsiniz.

Arslan YAMAN:

Şimdi süt meselesi bizim basın açıklamamız vasıtasıyla kamu oyuna duyurulmuştur. Sendikanın "biz hazırız, alabiliriz" demesi hiçbir anlam ifade etmez. Yasal olmayan bir başvuruyu bizim kabul etmemiz gibi bir olay söz konusu

değildir. Süt Kurumu'nun bazı işletmelerimize sendikanın başvurusu doğrudur. Şimdi beyefendinin söylediği teminat 600 milyondan ibarettir. Eğer şahsen bunu bizden istemiş olsaydılar, gider hatırı ve gönüle binaen biz teminatı bulabilirdik. Olay işin sağlıklı yürütülmemesine gidecek gibi geliyor bana.

Şimdi bizim temelde çalıştığımız konu şudur; Çalışanlar, halk, hissedar olarak genel kurulda haklarını korumak suretiyle hissedar olabilir. Bunun da ötesinde bir çalışmamız var. 1988 yılının Şubat ayında halka arzedilen Teletaş'da vatandaşın elinde olan % 22 hisseye yönetim kurulunda bir yer verilmesi söz konusudur. Böyle çalışmamız devam edecek. Kapalı kapılar arkasında hiç bir iş yapılmamaktadır. Bu sadece kamuoyunun denetiminden geçmesiyle kalmıyor, devletin denetiminden de geçiyor.

Erol YARAR :

Toparlamakta yarar görüyorum. Sayın Emin Çankıçı mal ve hizmet kazanılmadığını, bir sürü dövizin Türkiye'ye geldiğini belirtti. Esasında Türkiye'de enteresan bir döviz bolluğu yaşanıyor. Sayın Deniz Gökçe'de bunu bir ekonomik gösterge olarak açıkladılar. Hakikaten Tür-

kiye bu dövizler ters dönünce ne yapacak?

Bu 24 milyar doları insanlar ellerinden çıkartmak istediği bir ortam ele aldığımızda, ki bu ortam dövizin aleyhine dönen bir ortam olabilir, problemin ne olacağını tahmin edebiliyorum. Önlem olarak da Türkiye'de para hasma haricinde bir şey olmayacak.

Sayın Çarıkçı, bir sendika tekelleşmesinden bahsetti. Bu enteresan bir tekelleşme kavramı ortaya çıkardı. Türkiye'de sendika dediğimizde, HAK-İŞ, TÜRK-İŞ bir de rakip olarak DISK çıktı. Ben bakıyorum, sendikalar birbirinden işçi kapmak için bayağı rekabet içindeler. Önemli olan sendikadaki tekelleşmeden nasıl vazgeçilir?

Sayın Deniz Gökçe de verimliliğin artırılması konusuna temas etti. Ve KİT açıklarının %49'nun TMO'dan, şeker fabrikalarından, Tekel'den kaynaklandığını söyledi. Çiftçilere yardım edilsin mi edilmesin mi diye sorular yöneltip cevaplandırmaya çalıştılar.

Sayın Salim Bey de özelleştirmeye karşı olmadığını açıkça ifade etti. Salim Bey'e verimlilik farkı konusunda soru soruldu, cevap alamadık. Ama benim incelemelerime göre ÇAYKUR'da 1'e 5, SEKA'da 1'e 4 olarak kamu ile özel sektör arasında verimlilik farkı var. İstisnalar olsa bile, bu istisna PTT olmamalı. Çünkü PTT kafasına göre zam yapıyor, zarar etmesi mümkün değil.

Sayın Salim Uslu'nun yönelttiği eleştirilerden en önemlisi, KOL'nin bizim fikrimizi almaması şeklindedir.

Konuşmamı şu sözlerle bitirmek istiyorum. Özelleştirme uzun bir yokuş gibi görünüyor. Hiçbir konuda bir birleşme olmadı, gerek sendikalar gerekse uygulayıcılar açısından. Biz şunu istiyoruz. Özelleştirme yapılırken Türk vatandaşına ve ekonomisine yarar sağlamaz şekilde politikalar izlenmesin. Özel sektör tekelleri oluşmasın.

Şunu da ifade etmek istiyorum. Türkiye'deki işçi ücretlerinde büyük bir dengesizlik var. Özel sektör ile kamu sektörü arasında müthiş bir ücret farkı vardır.

Bu toplantıdan çıkartılan sonuç: Özelleştirmenin derhal yapılması ve vatana hayırlı olmasıdır.

MÜSİAD

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği

GENEL MERKEZ

Mecidiye Cad. No: 7/50

Tel: 0 (212) 267 40 37-38 / 274 12 66-67

Fax: 0 (212) 267 49 41

Mecidiyeköy - İSTANBUL

ÖZELLEŞTİRME PANELİ

18 AĞUSTOS 1993

MÜSİAD

MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
EKİM 1993